

Kortlægning af tilbud til mennesker, der stammer

- en spørgeskemaundersøgelse blandt
fagprofessionelle i stamme- og løbsk tale-
netværket

Socialstyrelsen 2015

Publikationen er udgivet af

Socialstyrelsen

Edisonsvej 18, 1.

5000 Odense C

Tlf: 72 42 37 00

E-mail: socialstyrelsen@socialstyrelsen.dk

www.socialstyrelsen.dk

Forfattere: Per Fabæch Knudsen & Tina Christensen

Indhold udarbejdet af Socialstyrelsen.

Databearbejdning afsluttet: December 2015.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1: Indledning	5
Baggrund.....	5
Formål.....	5
Metode.....	5
Kapitel 2: Hovedresultater	7
<i>Respondenterne</i>	7
<i>Information og tilbud</i>	7
<i>Udredning</i>	7
<i>Indsatser</i>	8
<i>Metoder</i>	8
<i>Forslag og ønsker</i>	8
Kapitel 3: Respondenterne	9
Kapitel 4: Information samt rådgivning, vejledning og behandling	11
Information om, hvor man kan henvende sig for at få hjælp til stammen.....	11
Den organisatoriske placering af tilbud til børn og voksne, der stammer	12
Kapitel 5: Udredning	13
Værktøjer	13
Udredning af stammen hos førskolebørn.....	13
Udredning af stammen hos skolebørn.....	14
Udredning af stammen hos voksne.....	15
Opsamling og kommentarer	15
Kapitel 6: Indsatser	17
Indsatser for førskolebørn.....	17
<i>Evaluering og opfølgning</i>	18
<i>Dækker indsatserne de behov førskolebørnene har?</i>	18
Indsatser for skolebørn.....	19
<i>Evaluering og opfølgning</i>	20
<i>Dækker indsatserne de behov skolebørnene har?</i>	21
Indsatser for voksne.....	22
<i>Evaluering og opfølgning</i>	23
<i>Dækker indsatserne de behov, de voksne har?</i>	23
Opsamling og kommentarer	24
<i>Indsatser for børn og voksne</i>	24
<i>Vurdering af indsatser</i>	24
<i>Evaluering og opfølgning</i>	24
Kapitel 7: Metoder	26
Metoder anvendt i arbejdet med førskolebørn	26
<i>Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder</i>	26
<i>Dækker metoderne samlet set de behov førskolebørnene har?</i>	27
Metoder anvendt i arbejdet med skolebørn	28
<i>Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder</i>	28
<i>Dækker metoderne samlet set de behov skolebørnene har?</i>	29
Metoder anvendt i arbejdet med voksne	30
<i>Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder</i>	31
<i>Dækker metoderne samlet set de behov, de voksne har?</i>	32
Opsamling og kommentarer	32
<i>Vurdering af metoder</i>	33

Kapitel 8: Forslag og ønsker	34
Behov at udvikle nye tilbud og metoder	34
<i>Uddybning af besvarelsene</i>	35
Bemærkninger	36
Kapitel 9: Datagrundlag	37
Udvikling af spørgeskema.....	37
Dataindsamling og svarprocent.....	38
Resultaternes udsigelseskraft	38

Kapitel 1: Indledning

Baggrund

Socialstyrelsen har ikke et dækkende billede af, hvor der i kommuner og regioner er tilbud til mennesker, der stammer og i hvilken form denne hjælp tilbydes. Dermed har Socialstyrelsen ikke tilstrækkelig viden om, hvor der er specialistmiljøer, som Socialstyrelsen kan referere til, og hvor der eventuelt kan være behov for initiativer til udvikling af tilbud på stammeområdet, som Socialstyrelsen kan bidrage til.

For at få et billede af, hvordan tilbudsstrukturen ser ud i Danmark, har Socialstyrelsen foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt fagprofessionelle logopæder og psykologer, der er med i stamme- og løbsk talenetværket, der drives af Center for Handicap i Socialstyrelsen.

Formål

Formålet med spørgeskemaundersøgelsen er at etablere et vidensgrundlag om de eksisterende tilbud til børn og voksne, der stammer.

På kortere sigt skal det give et billede af, hvilke tilbud de fagprofessionelle i dag har til målgruppen. Målet er også at få kendskab til fagprofessionelle og deres arbejdssteder, der ønsker mere viden om, hvordan de kan udvikle og optimere deres tilbud på stammeområdet.

På lidt længere sigt er formålet med spørgeskemaundersøgelsen, at identificere kommunale og/eller regionale tilbud, som vil kunne indgå i et eventuelt samarbejde med Socialstyrelsen om afprøvning af indsatser og metoder i stammebehandling (metodeudviklingsprojekter).

Metode

Spørgeskemaundersøgelsen blev foretaget blandt deltagere i stamme- og løbsk talenetværket, der drives af Center for Handicap i Socialstyrelsen. Netværket består af logopæder samt enkelte psykologer (fagprofessionelle), der arbejder med børn og voksne, der stammer. De fleste fagprofessionelle er ansat i kommunernes pædagogiske psykologiske rådgivninger (PPR), færre er ansat på specialskoler eller kommunale/regionale kommunikationscentre. Det er kun få, der udelukkende arbejder med stammen eller løbsk tale, da de fleste dækker flere logopædiske fagdiscipliner. Netværket af fagprofessionelle udgør anslået cirka halvdelen af alle fagprofessionelle logopæder, der på landsplan arbejder med stammen.

Kortlægningen af tilbud er baseret på en spørgeskemaundersøgelse, der er gennemført som et survey. Spørgeskemaet havde fokus på temaerne:

- Information om hjælp til stammen
- Hjælp og rådgivning i forhold til stammen
- Udredning af stammen
- Indsatser, der tilbydes
- Metoder, der anvendes
- Effekt af indsats og tilbud om opfølgning
- Ønsker og behov i forhold til indsatser/metoder

Spørgeskemaundersøgelsen er besvaret af 101 ud af 191 fagprofessionelle i netværket, hvilket giver en svarprocent på 53.

Det skal bemærkes, at det primært er PPR-ansatte, der deltager i netværket, hvilket giver en skævvridning i forhold til oplysninger om tilbud og metoder benyttet på voksenområdet, hvilket også vil fremgå af sammenfatningen af resultaterne i rapporten.

Kapitel 2: Hovedresultater

Rapporten tegner et billede af nogle tendenser i tilbud til mennesker, der stammer, som de bliver ydet rundt omkring i Danmark. Tilbuddene til mennesker, der stammer, er primært et kommunalt anliggende, men kan dog for voksne (og i enkelte tilfælde også for børn) udføres af et regionalt kommunikationscenter.

Nedenfor præsenteres hovedresultaterne af spørgeskemaundersøgelsen.

Respondenterne

101 fagprofessionelle deltagere i stamme- og løbsk tale netværket har besvaret spørgeskemaet. Det giver en svarprocent på 53.

Der er respondenter fra 61 kommuner i Danmark og to regionale kommunikationscentre. De to regionale kommunikationscentre har aftaler med 8-10 kommuner om tilbud på voksen og/eller børneområdet, således at tilbud fra i alt cirka 70 kommuner er repræsenteret i undersøgelsen. En enkelt repræsentant fra Færøerne har også besvaret spørgeskemaet.

97 af 101 respondenter har oplyst, at de arbejder med skolebørn, der stammer. 92 arbejder med førskolebørn, og 14 arbejder med voksne, der stammer.

Information og tilbud

Ifølge respondenterne kan mennesker, der søger oplysning om, hvor man kan få hjælp til stammen, i langt de fleste tilfælde få det i daginstitutioner og på skoler for børns vedkommende, og på hjemmesider for både børns og voksnes vedkommende. I mindre omfang kan man få oplysning i borgerservice, hos læger og sundhedsplejersker og i informationspjecer.

Den primære organisatoriske placering af tilbud til både førskolebørn og skolebørn, der stammer, er kommunernes PPR-funktion. 35% af de respondenter, der arbejder med skolebørn, svarer skoleelevernes skole. Den primære organisatoriske placering af tilbud til voksne er i kommunale eller regionale kommunikationscentre, men med en stigende tendens til andre organisatoriske placeringer i kommunerne, f.eks. i PPR.

Udredning

Knap en tredjedel af de respondenter, der arbejder med førskolebørn eller skolebørn oplyser, at de i høj grad anvender et systematisk, struktureret og dokumenterbart vurderingsskema. Godt 4 ud af 10 gør det i nogen grad eller delvist. En mindre del anvender slet ikke et sådant vurderingsmateriale.

For voksenområdet er det godt og vel en tredjedel, der i høj grad anvender et systematisk, struktureret og dokumenterbart vurderingsskema. Samme procentdel oplyser, at de faktisk ikke ved i hvilken grad de anvender et sådant vurderingsskema.

Indsatser

Langt de fleste af de respondenter, der arbejder med stammen hos førskolebørn eller skolebørn, yder vejledning/rådgivning af forældre og/eller pædagogisk personale/lærere. Omkring tre fjerdele tilbyder også en eller anden form for direkte logopædisk indsats. For voksenområdet gælder, at alle tilbyder en logopædisk indsats enten i form af individuel behandling eller gruppetilbud. Halvdelen tilbyder også psykologisk indsats til de voksne mennesker, der stammer.

De fleste respondenter vurderer, at deres indsats i nogen grad eller i høj grad dækker de behov, deres klienter har. Men henholdsvis 10%, 20% og 30% af førskolebørn, skolebørn og voksen-respondenter oplyser, at deres tilbud ikke dækker det behov, der er.

Det er relativt få fagprofessionelle, der anvender et systematisk, struktureret evalueringsskema ved afslutningen af en indsats.

De fleste respondenter tilbyder en samtale ved indsatsens afslutning og mulighed for at klienterne kan vende tilbage, hvis der opstår behov igen.

Metoder

Det fremgår af undersøgelsen, at et flertal af respondenterne anvender en eller flere specifikt navngivne metoder eller elementer heraf.

En stor del af respondenterne anvender et mix af forskellige metoder, dvs. de har hentet inspiration i forskellige metoder, som de anvender i deres arbejde alt efter behov hos de enkelte børn og voksne, der stammer.

De fleste respondenter vurderer, at de anvendte metoder i nogen eller i høj grad dækker de behov, som de børn og voksne, de behandler, har. Dog mener knapt en femtedel af de respondenter, der arbejder med skolebørn, at metoderne kun i mindre grad dækker de behov, som skolebørn har.

Forslag og ønsker

Et stort antal respondenter finder, at deres indsatser og metoder dækker de behov, som børn og voksne, der stammer, har. Men samtidigt mener godt og vel en femtedel, at der i høj grad er behov for at udvikle nye tilbud og metoder – og godt og vel halvdelen mener, at det er der behov for 'i nogen grad'.

Respondenternes besvarelser peger på følgende områder, hvor de ser et behov:

- Behov for mere målrettede tilbud og metoder til mennesker, der stammer
- Behov for tilbud til børn og unge
- Behov for tid og ressourcer

92 af de 101 respondenter har svaret, at de kunne være interesseret i et eventuelt samarbejde med Socialstyrelsen om udvikling og afprøvning af metoder og indsatser for børn og voksne, der stammer.

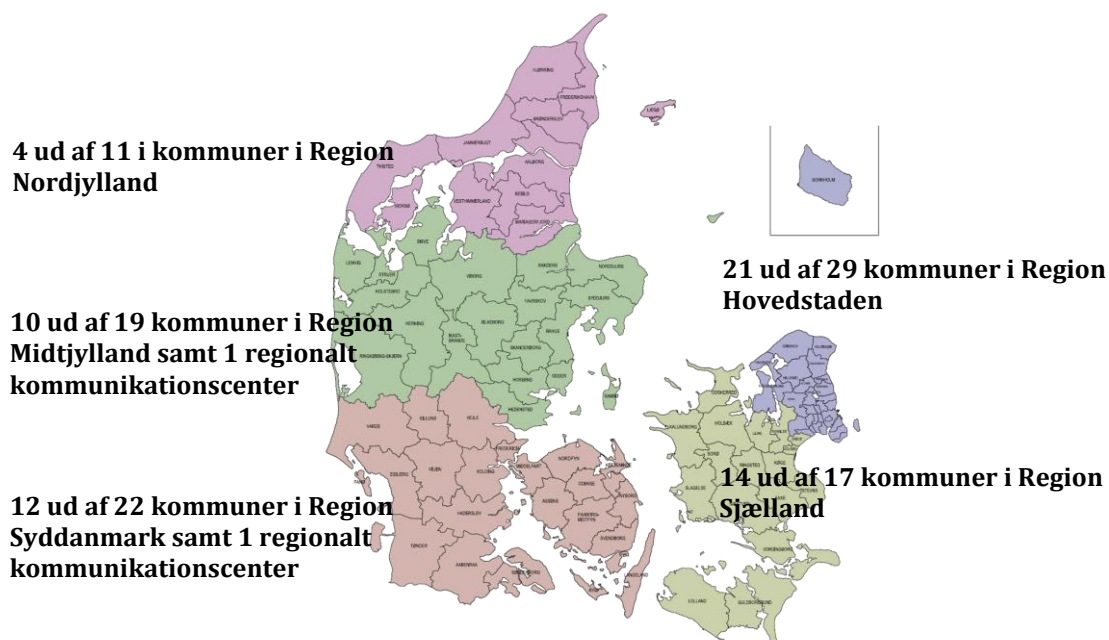
Kapitel 3: Respondenterne

Respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen er deltagere i stamme- og løbsk talenetværket. Netværket består af omkring 195 fagprofessionelle logopæder og psykologer, der som en større eller mindre del af deres job arbejder med stammen og/eller løbsk tale. Deres ansættelsessteder er primært PPR-kontorer (eller tilsvarende ordninger i de respektive kommuner), men kan også være kommunikationscentre og specialskoler i kommuner eller regioner. Enkelte kan også praktisere selvstændigt ved siden af deres ansættelse i kommunalt eller regionalt regi. De fleste PPR-ansatte arbejder med børn i førskole- og skolealderen, en mindre del arbejder endvidere med voksne. På kommunikationscentrene arbejder de fleste med voksne, enkelte steder også med børn.

Respondenterne kommer fra 61 kommuner samt to regionale kommunikationscentre, der har samarbejdsaftaler med flere kommuner i hhv. Region Midt og region Syddanmark – i alt er tilbud fra cirka 70 kommuner repræsenteret i undersøgelsen. Nogle respondenter har besvaret spørgeskemaet enkeltvist, mens andre har besvaret skemaet sammen med kolleger.

De fagprofessionelle, der har besvaret spørgeskemaet, kommer fra kommuner fra hele landet. I figur 1 nedenfor ses hvor mange kommuner i hver region, der er repræsenteret i besvarelsen.

Figur 1: Besvarelser fordelt på regioner

(Socialstyrelsen 2015 n = 101)

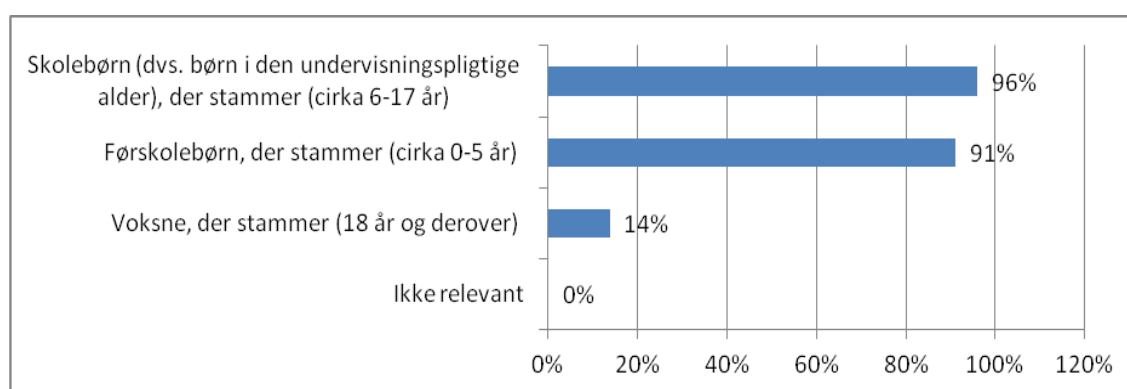
Spørgeskemaet var udformet således, at respondenterne skulle markere hvilken kommune de arbejder i. For de logopæder og psykologer, der er ansat på et regionalt eller kommunalt kommunikationscenter, der udover placeringskommunen også yder tilbud til borgere i omkringliggende kommuner, var dette en uhen-

sigtsmæssig formulering af spørgeskemaet. Det blev derfor efterfølgende aftalt med dem, at de skulle markere beliggenhedskommunen og sidst i spørgeskemaet gøre opmærksom på, at de svarede for hele deres dækningsområde. Det har fire logopæder gjort.

En logopæd har svaret som privatpraktiserende, og en logopæd fra Færøerne har primært besvaret spørgeskemaet ud fra det område, hun arbejder indenfor, men også delvist dækkende for hele Færøerne.

Som det fremgår af figur 1, arbejder langt de fleste af respondenterne med førskolebørn (92 respondenter, 91%) og/eller skolebørn (97 respondenter, 96%), mens det kun er en mindre del blandt respondenterne, der arbejder med voksne (14 respondenter, 14%). Sammensætningen af respondenterne afspejler, at netværket primært består af PPR-ansatte logopæder.

Figur 2: Hvilke af følgende grupper, arbejder I med i kommunen? (Du kan sætte flere kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 101)

Dette skyldes, at der dels samlet set er en langt større andel af logopæder ansat til varetagelse af børneområdet, og dels at Danske tale-høre-synsinstitutioner (DTHS) for 3-4 år siden etablerede deres eget netværk, hvilket bl.a. indebærer, at kun enkelte DTHS-ansatte er med i det stamme- og løbsk talenetværk, der drives af Center for Handicap i Socialstyrelsen.

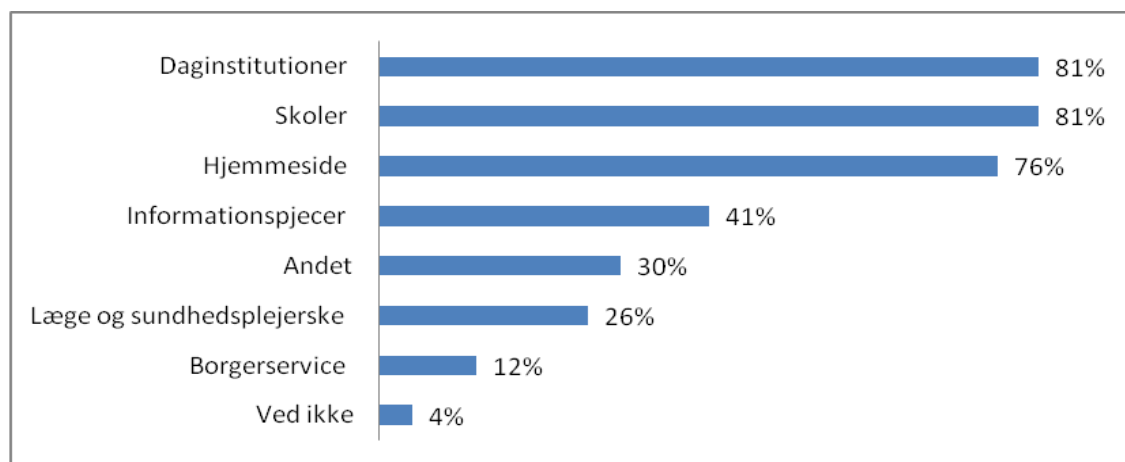
Kapitel 4: Information samt rådgivning, vejledning og behandling

Dette kapitel belyser, hvor mennesker, der stammer, kan få informationer om, hvor de kan henvende sig for at få hjælp, når de stammer – og hvor og i hvilket regi man ifølge de fagprofessionelle i netværket kan tilbydes rådgivning, vejledning og behandling.

Information om, hvor man kan henvende sig for at få hjælp til stammen

Hovedparten af respondenterne (81%) angiver skoler og daginstitutioner, som de mest udbredte steder, hvor man kan henvende sig, hvis man vil finde ud af, hvor man kan få hjælp til stammen. Søgning på internettet og forskellige hjemmesider efter information om kommunernes tilbud om hjælp til stammen, er ifølge 76% af respondenterne, også bredt anvendt blandt borgere. Færrest respondenter (12%) peger på borgerservice som et sted, der kan give information om, hvor borgere skal henvende sig i kommunen for at få hjælp til problemer med stammen. Fordelingen af respondenternes besvarelser fremgår af figur 3.

Figur 3: Hvor i kommunen kan man få information om, hvor man skal henvende sig, når man har brug for hjælp til stammen?

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, N= 101)

Sammenholdes spørgsmålet: 'Hvor i kommunen kan man få information om, hvor man skal henvende sig, når man har brug for hjælp til stammen?' med spørgsmålet: 'Hvilke af følgende grupper, arbejder I med i kommunen?' viser det sig ikke overraskende, at størstedelen af de respondenter, der arbejder med forskolebørn og/eller skolebørn, oplyser, at man kan få information via skoler og daginstitutioner.

Blandt de respondenter, der arbejder med voksne, svarer 12 af de 14, at man kan få information via hjemmesiden. 10 respondenter, der arbejder med voksne, svarer, at man kan finde information i informationspjecer.

Endelig peger respondenternes besvarelser på, at logopæder på voksenområdet hyppigere end respondenterne fra børneområdet, svarer, at borgerservice er et

sted, hvor man kan få information om, hvor man kan henvende sig i kommunen, når man har brug for hjælp til stammen.

Tabel 1: Aldersgrupper fordelt på informationskanaler

<i>Hvor i kommunen kan man få information om, hvor man skal henvende sig, når man har brug for hjælp til stammen? (Du kan sætte flere kryds)</i>										
Hvilke af følgende grupper, arbejder I med i kommunen? (Du kan sætte flere kryds)		Hjemme-side	Borger-ser-vice	Infor-mati-ons-pjecer	Skoler	Dag-instituti-oner	Læge og sund-hedsple-jerske	Andet	Ved ikke	Total
Førskolebørn	Antal, n=92	72	12	37	79	80	25	29	1	335
	Pct.	22%	4%	11%	24%	24%	8%	9%	0%	100%
Skolebørn	Antal, n=97	74	12	38	82	82	26	29	3	346
	Pct.	21%	4%	11%	24%	24%	8%	8%	1%	100%
Voksne	Antal, n=14	12	3	10	6	6	3	5	2	47
	Pct.	26%	6%	21%	13%	13%	6%	11%	4%	100%

(Socialstyrelsen 2015, n= 101)

Den organisatoriske placering af tilbud til børn og voksne, der stammer

Størstedelen (91%) af de respondenter, der arbejder med førskolebørn og/eller skolebørn oplyser, at man kan få hjælp og rådgivning af logopæd vedr. stammen i PPR. En noget mindre del (35%) svarer "skoleelevernes skole". Derudover, har 23 respondenter (24%), svaret 'andet'. Det dækker bl.a. over, at stammetilbud-det i nogle kommuner er samlet centralt i f.eks. "Sprogets hus" eller "Center for stammeundervisning". Andre svarer f.eks. "i daginstitutionen", men dette beror sandsynligvis på en misforståelse af spørgsmålet, idet vi spurgte om den *organisa-toriske* placering.

Flest respondenter for voksenområdet peger på kommunikationscentre og regi-onale tilbud som steder, hvor borgere, der stammer, kan få hjælp og rådgivning af logopæd vedr. stammen.

Kapitel 5: Udredning

Dette kapitel belyser hvordan de fagprofessionelle logopæder foretager udredning for stammen ud fra en systematisk, struktureret og dokumenterbar tilgang inden der tilbydes en indsats.

Værktøjer

Internationale guidelines og anbefalinger, som Dansk Videnscenter for Stammen har udarbejdet¹, anbefaler, at der foretages en grundig udredning med anvendelse af systematiske vurderingsmaterialer inden eventuel behandling tilbydes.

Der findes forskellige udredningsværktøjer rettet mod de tre forskellige aldersgrupper: førskolebørn, skolebørn og voksne.

Nogle af værktøjerne er "hjemmegjorte", dvs. at de er udviklet af den udøvende fagperson, der selv anvender det, fordi det er anvendeligt i forhold til den måde, den enkelte arbejder på.

Der er værktøjer, der er danskudviklede efter en forudgående research og i samarbejde mellem erfarne fagfolk fra forskellige steder i det logopædiske fagfelt. Dette gør sig f.eks. gældende for vurderingsskemaerne S-98 til førskolebørn og S-2000 til skolebørn. Disse er dog ikke standardiserede.

Det er til gengæld WASSP, der er målrettet voksne. WASSP er udviklet af to engelske logopæder, Louise Wright og Anne Ayre og er oversat til dansk og standardiseret på danske voksne, der stammer.

Endelig findes der værktøjer, der er udviklet i f.eks. USA eller Australien. De er oftest udviklet på baggrund af en forskning og kendetegnet ved en faglig velfunderet systematik. Disse værktøjer er ikke oversat til dansk, men anvendes indimellem helt eller delvist alligevel af danske logopæder.

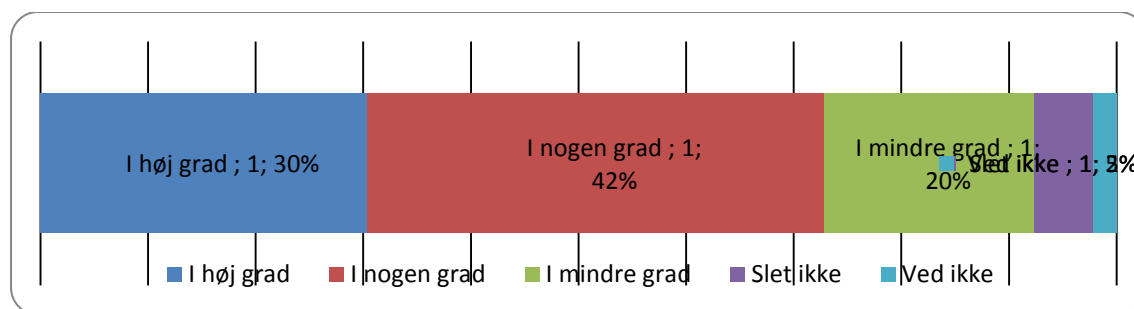
Udredning af stammen hos førskolebørn

Respondenterne blev spurgt om i hvilken grad de anvendte vurderingsskemaet S-98 eller andre strukturerede skemaer i deres udredning.

Blandt de 92 respondenter, der arbejder med førskolebørn, der stammer, anvender en stor del S-98 eller andre strukturerede skemaer i deres udredning af stammen hos førskolebørn. Den præcise fordeling af respondenternes besvarelser fremgår af figur 4.

¹ Logopædisk stammebehandling af børn – anbefalinger vedrørende god praksis (2008) og Logopædisk stammebehandling af unge og voksne – anbefalinger vedrørende god praksis (2009)

Figur 4: I hvilken grad foregår undersøgelsen/vurderingen af førskolebørn med stammeproblemer ud fra en systematisk, struktureret og dokumenterbar tilgang ved hjælp af vurderingsskemaet S-98 eller andre strukturerede skemaer? (Sæt et kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 92)

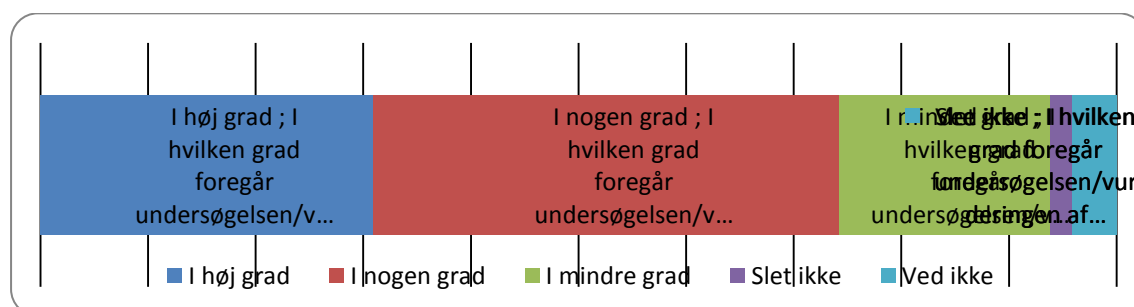
32 respondenter har uddybet deres besvarelser. Flere har skrevet, at de udover helt eller delvist at anvende S-98 også anvender eget udviklet materiale eller materialer fra f.eks. Lidcombe² Programmets eller PCI³'s udredning. Andre har skrevet, at S-98 bruges, når det vurderes relevant, mens 4-5 respondenter har skrevet, at de anvender eget udviklet undersøgelsesmateriale.

Udredning af stammen hos skolebørn

Respondenterne blev spurgt om i hvilken grad de anvendte vurderingsskemaet S-2000 eller andre strukturerede skemaer.

Blandt de 97 respondenter, der arbejder med skolebørn, der stammer, anvender størstedelen vurderingsskemaet S-2000 eller andre strukturerede skemaer. Respondenternes besvarelser fremgår af figur 5.

Figur 5: I hvilken grad foregår undersøgelsen/vurderingen af skolebørn med stammeproblemer ud fra en systematisk, struktureret og dokumenterbar tilgang ved hjælp af vurderingsskemaet S-2000 eller andre strukturerede skemaer?

(Socialstyrelsen 2015, n= 97)

27 respondenter har uddybet deres besvarelser. Enkelte har skrevet, at de udover helt eller delvist at anvende S-2000 også anvender eget udviklet materiale eller materialer fra f.eks. Michael Palin Centret i London. Nogle skriver, at de fo-

² Lidcombe Programmet er en australsk udviklet behandlingsmetode målrettet børn mellem 2 og 7 år, der stammer.

³ PCI (Parent Child Interaction Intervention) er et engelsk behandlingsprogram målrettet mindreårige børn og deres forældre.

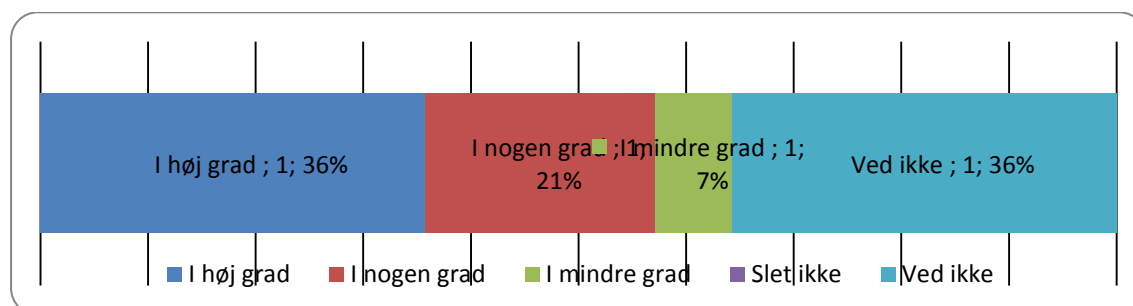
retager en grundig vurdering af barnets stammen, herunder eventuelt fokus på relationer og kommunikationsmønstre i barnets netværk, men uden at nævne specifikke metoder. Andre vægter dialog, og en enkelt skriver, at de er påpasselige med at tænke effekt, de har et mere kvalitativt fokus.

Udredning af stammen hos voksne

Respondenterne blev spurgt om i hvilken grad de anvendte vurderingsskemaet WASSP eller andre strukturerede skemaer.

Blandt de 14 respondenter, der arbejder med voksne, der stammer, anvender størstedelen vurderingsskemaet WASSP eller andre strukturerede skemaer. Fordelingen af respondenternes besvarelser på spørgsmålet fremgår af figur 6.

Figur 6: I hvilken grad foregår undersøgelsen/vurderingen af voksne med stammeproblemer ud fra en systematisk, struktureret og dokumenterbar tilgang ved hjælp af vurderingsskemaet WASSP eller andre strukturerede skemaer?

(Socialstyrelsen 2015, n= 14)

4 respondenter har uddybet deres besvarelser. En svarer, at de udover WASSP også bruger spørgeark relateret til kognitiv adfærdsterapi og deres eget udviklet spørgeark. En anden svarer, at de voksne fortrinsvist undersøges, vurderes og coaches ud fra materialer fra Michael Palin Centerets materiale vedr. solution brief therapy (løsningsfokuseret korttidsterapi). En tredje svarer, at der gives tilbud i en anden kommune.

Opsamling og kommentarer

Som det fremgår af ovennævnte, ligger procentsatsen for hvor mange, der i høj grad anvender et struktureret vurderingsskema i udredning for stammen for alle tre grupper nogenlunde ensartet på cirka 30-35%. En større del anvender et struktureret vurderingsskema "i nogen grad" i forhold til førskolebørn og skolebørn, mens en relativ stor procentdel af voksenstammebehandlere (36%) faktisk ikke ved, i hvilken grad de anvender et struktureret vurderingsskema.

Det fremgår af undersøgelsen, at der er et bredt kendskab til både de danske anbefalinger og de internationale guidelines blandt de fagprofessionelle. Når de strukturerede vurderingsskemaer ikke anvendes i højere grad end de gør, kan der være flere forklaringer:

- vurderingsmaterialet kan være for omfattende og for tidskrævende at bruge
- den enkelte logopæd eller PPR-kontor/kommunikationscenter har udviklet egen undersøgelsesprocedure, som dækker deres behov for vurdering
- vurderingsmaterialer kan være 'overkill' at iværksætte, især hvis det er overfor et førskolebarn, der måske holder op med at stamme i løbet af relativ kort tid.

Flere respondenter har da også svaret, at de bruger elementer af de forskellige strukturerede vurderingsskemaer eller at de indimellem tager et vurderingsskema i anvendelse.

Kapitel 6: Indsatser

I dette kapitel belyser vi, hvilke former for indsatser hhv. førskolebørn, skolebørn og voksne bliver tilbudt, når de henvender sig for at få hjælp til stammen. Med indsatser forstås vejledning/rådgivning, direkte logopædisk arbejde, individuel behandling, gruppetilbud etc.

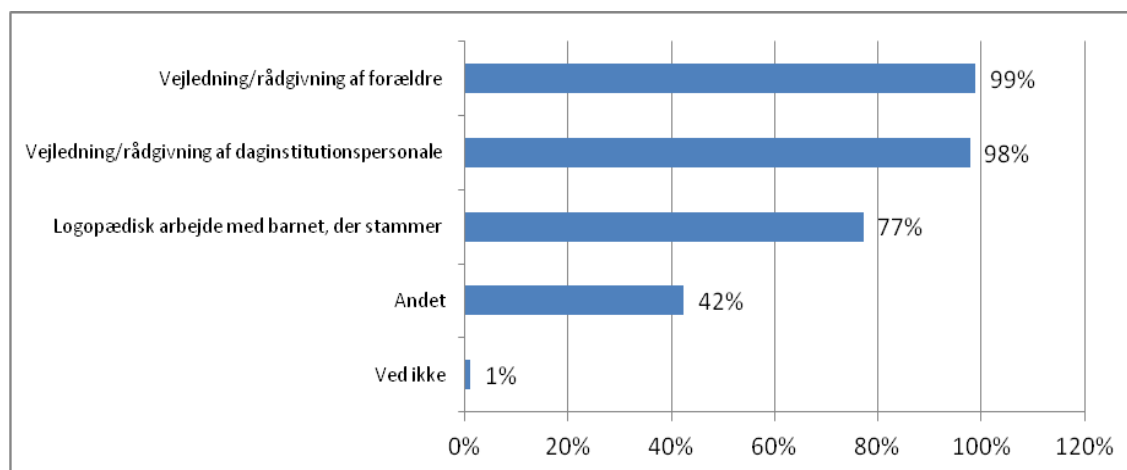
Vi spurgte de fagprofessionelle i netværket om

- hvori består indsatsen
- bliver der foretaget en systematisk evaluering og opfølgning på indsatsen
- i givet fald, hvordan
- i hvilken grad vurderer respondenterne, at indsatsen dækker den enkeltes behov for hjælp
- begrundelser for respondentens vurdering

Indsatser for førskolebørn

92 respondenter har besvaret spørgsmålet om hvori kommunens tilbud til førskolebørn består i hhv. vejledning/rådgivning af forældre, vejledning/rådgivning af daginstitutionspersonale, logopædisk arbejde med barnet eller andet. Respondenterne kunne sætte flere kryds. Stort set alle yder vejledning/rådgivning til forældre og/eller daginstitutionspersonale, og omkring trefjerdedele tilbyder direkte logopædisk arbejde med førskolebørn, der stammer. Se figur 7.

Figur 7: Hvori består kommunens tilbud til førskolebørn, der stammer?

(Socialstyrelsen 2015, n= 92)

42% har svaret "andet". De fleste har brugt denne svarkategori til at uddybe deres svar vedr. de tre ovennævnte svarkategorier. Flere respondenter uddyber med, at de laver grupper for førskolebørn, andre at de *kan* oprette gruppetilbud til førskolebørn, hvis der er søgning nok. Flere giver udtryk for, at de fokuserer på rådgivning/vejledning af barnets omgivelser. Enkelte siger, at de sender børn videre til tilbud på regionalt/kommunalt kommunikationscenter. Nogle giver

udtryk for at de både arbejder med børn og forældre, enten sammen eller adskilt. Det fremhæves af en enkelt, at

"Stammeområdet er - i endnu højere grad end mange andre logopædiske områder - meget præget af den enkelte logopæds valg og fravalg. Det er i forlængelse heraf på sin vis vanskeligt at tale om "kommunens tilbud", idet tilbuddet er så forskelligt fra logopæd til logopæd - selv inden for det enkelte geografiske/organisatoriske område".

Evaluering og opfølgning

På spørgsmålet om der foretages en systematisk evaluering og opfølgning af indsatsen, har 67% (62 respondenter) svaret "ja", mens 17% har svaret "nej" og 15% har svaret "ved ikke". Der kan have været tvivl ved besvarelsen af dette spørgsmål, idet spørgsmålet rummer to enkeltelementer: 'systematisk evaluering' og 'systematisk opfølgning'.

Af de 62 respondenter, der har svaret "ja", har de 10 anvendt et struktureret evalueringsskema (f.eks. S-98) i evalueringen. 52 respondenter har svaret, at behandlingen afsluttes med en samtale med barnets forældre med henblik på at få deres vurdering. 46 oplyste, at der bliver aftalt en opfølgning efter f.eks. 6 måneder, og 51 oplyste, at der aftales med forældrene, at de kan henvende sig igen, hvis der opstår behov.

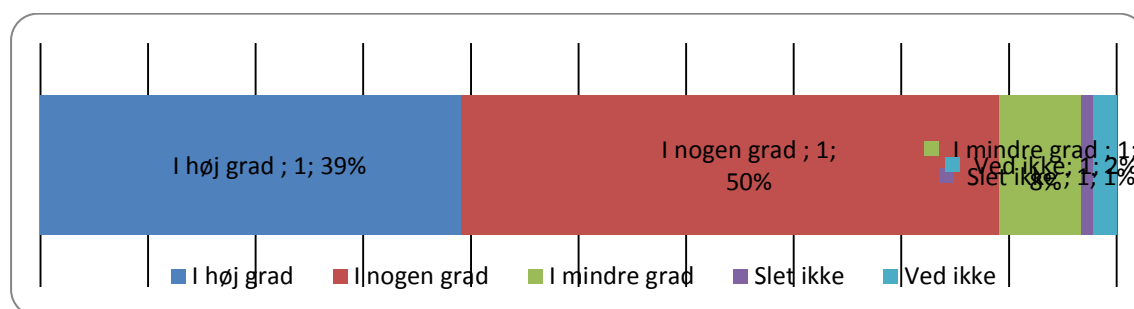
12 respondenter har svaret "andet": Besvarelserne her viser, at der er stor variation i, hvordan de enkelte logopæder foretager evaluering og opfølgning. Nogle har svaret, at de anvender eget evalueringsskema, andre at de laver opfølgning efter aftale med relevante partnere, eller har samtaler med både forældre og pædagogisk personale. En respondent skriver, at de først afslutter indstillede småbørn tre år efter endt intervention. Nogle laver aftale om venteliste for evt. fremtidige tilbud. En respondent skriver:

"Det er individuelt hvorledes en sag behandles, det skønnes ud fra stammens sværhedsgrad, her tænkes på familiær disponering, familiens og barnets følelser, tanker og reaktioner i forhold til stammen. Nogle sager overgår fra rådgivning til indstillede sager, hvor der kræves vurderinger hvert halve år i indstillede sager".

Dækker indsatsene de behov førskolebørnene har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om subjektivt at vurdere, om indsatsene som førskolebørnene bliver tilbudt, dækker det behov, som førskolebørnene har. 36 (39%) af respondenterne har svaret, at det gør deres indsats i "høj grad", mens 46 (50%) har svaret "i nogen grad". 10 (11%) har svaret "i mindre grad", "slet ikke" eller "ved ikke".

Figur 8: I hvilken grad vurderer du, at kommunens tilbud til førskolebørn med stammen dækker de behov, som børnene har?

(Socialstyrelsen 2015, n= 92)

Af de 82 respondenter, der har svaret "i høj grad" eller "i nogen grad", har 79 begrundet deres vurdering med, at indsatserne er tilpasset behovet hos det enkelte barn. 34 har svaret, at indsatserne er effektive til at hjælpe børn, der stammer, 55 har svaret, at indsatserne er specialiserede.

12 respondenter har svaret "andet": Nogle respondenter bemærker her, at indsatsen tilpasses det enkelte barn og dets forældre, andre skriver, at indsatsen er struktureret ud fra et "fast" tilbud. En respondent skriver, at de har tilbud, men de er ressourcemæssigt begrænset, mens en anden respondent skriver, at de altid giver en grundig vejledning til forældre og de, der er omkring barnet.

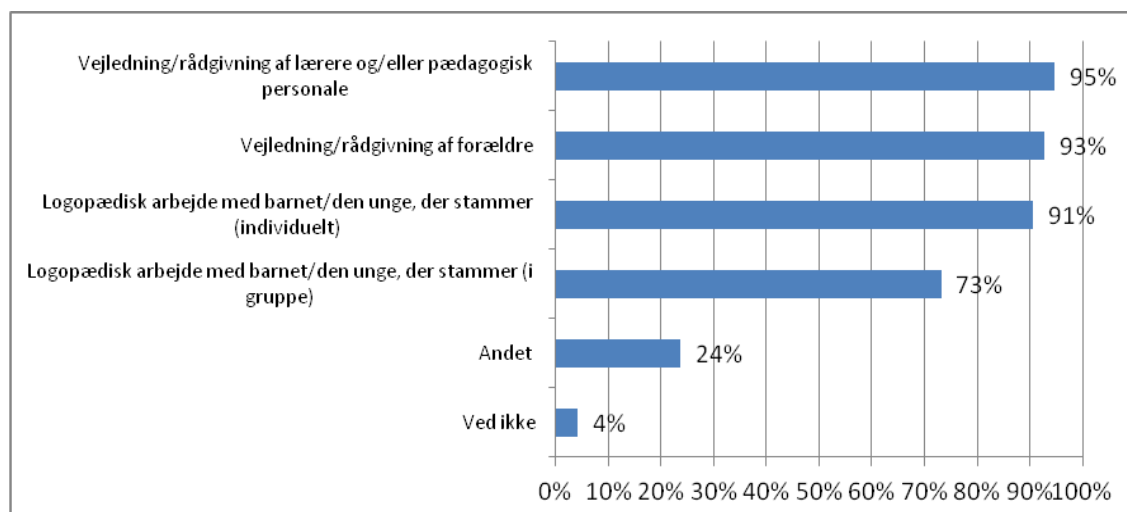
De relativt få (8) respondenter, der har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad" eller "slet ikke" begrundet deres vurdering med at indsatserne ikke er tilpasset det enkelte barn (4 respondenter), ikke er effektive nok (4 respondenter) og/eller ikke er specialiserede nok (6 respondenter). 2 respondenter har svaret "andet", herunder at der er for lidt og ringe information om muligheder/tilbud til førskolebørn.

Indsatser for skolebørn

97 respondenter har besvaret spørgsmålet, om kommunens tilbud til skolebørn består i vejledning/rådgivning af forældre, vejledning/rådgivning af lærere og/eller pædagogisk personale, samt logopædisk arbejde med barnet/den unge, enten individuelt eller i gruppe. Respondenterne kunne sætte flere kryds.

Stort set alle respondenter yder vejledning/rådgivning til lærere/pædagogisk personale og/eller til forældre. Stort set alle yder også individuelt logopædisk arbejde med barnet/den unge og omkring trefjerdedele tilbyder gruppebaseret logopædisk arbejde med skolebørn og de unge, der stammer. Se figur 9.

Figur 9: Hvori består kommunens tilbud til skolebørn, der stammer?

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, N = 97)

24% har svaret "andet". Flere svarer her, at de laver forskellige former for informationsarrangementer. Det kan være café for større børn og unge, eller foredragsaftener, for børn og forældre, hvor en ung eller ældre stammer fortæller om sit eget liv med stammen, eller besøg i den stammende elevs klasse for at fortælle om stammen. En respondent svarer, at de bistår 9.-10. klasselever med prøveforberedelse. Og en respondent svarer, at der arbejdes lidt på alle fronter, men ikke særligt effektivt pga. meget lidt tid til arbejdet.

Evaluering og opfølgning

På spørgsmålet om hvorvidt der foretages en systematisk evaluering og opfølgning af indsatsen, har 59,8% (58 respondenter) svaret "ja", mens 20,6% har svaret "nej" og 19,6% har svaret "ved ikke". Der kan have været tvivl ved besvarelsen af dette spørgsmål, idet spørgsmålet rummer to enkeltelementer: 'systematisk evaluering' og 'systematisk opfølgning'.

Af de 58 respondenter, der har svaret "ja", har de 11 anvendt et struktureret evalueringsskema (f.eks. S-2000) i evalueringen. 45 har svaret, at behandlingen afsluttes med en samtale med barnet og dets forældre med henblik på at få deres vurdering. 44 oplyste, at der bliver aftalt en opfølgning efter f.eks. 6 måneder, og 52 oplyste, at der aftales med forældrene, at de kan henvende sig igen, hvis der opstår behov. 19 har svaret "andet" (uddybtes nedenfor).

Vedr. besvarelsen "andet": Besvarelsene her viser, at der er stor variation i, hvordan de enkelte logopæder foretager evaluering og opfølgning. Nogle har svaret, at de anvender eget evalueringsskema, en svarer, at opfølgning bliver foretaget af den lokale logopæd, enkelte inddrager lærere og pædagogisk personale i evaluering med henblik på opfølgning, og enkelte svarer, at der bliver lavet en statusrapport til hjem og skole. En respondent skriver:

"En skolestammesag vil altid være indstillet til PPR, hvorfor der skal foretages løbende evaluering og foretages skriftlig vurdering. Tænker at det er svært at evaluere om en behandling "er lykkedes", det kommer an på de bløde værdier som: hvor-

dan kommunikerer barnet i alle forhold i livet, hvorledes håndterer barnet stammen. Og ikke hvorvidt barnet fortsat stammer, da stammen er foranderlig over tid og altid i bevægelse, det der virkede i går virker (teknik) måske ikke i dag. Derfor skal der fortløbende nedskrives data i forhold til stammen og trivsel i vore vurderinger”.

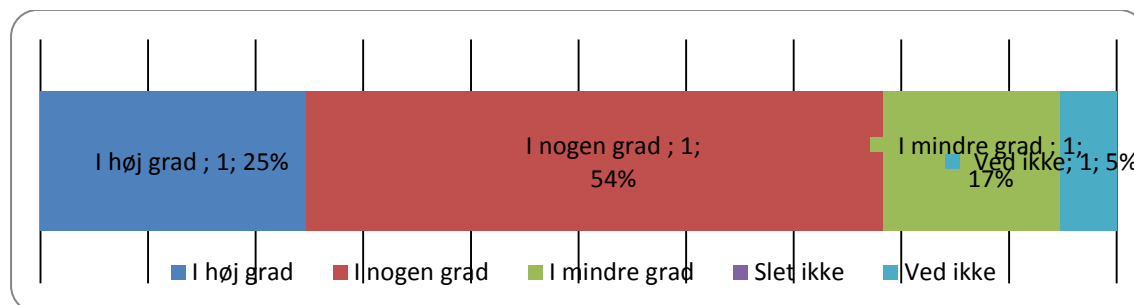
En anden respondent har uddybet sit svar med følgende:

”Et gruppeforløb/behandlingen afsluttes med en samtale med forældre og lærer. I samtalen er der fokus på en fælles snak om stammen og barnets stammen, de gode taleregler og om hvordan barnet støttes bedst ift. stammen i hjemmet og i skolen. Der er en værdi i, at alle de betydningsfulde voksne sidder sammen med barnet og at der er en fælles snak om stammen. Barnet har mulighed for at sige, at han/hun fx helst vil være en af de første, hvis alle fx skal holde et oplæg. Eller fortælle om, hvordan det er for ham/hende, at skulle holde et oplæg i klassen og meget andet. Vigtigt at barnet også bliver hørt”.

Dækker indsatsene de behov skolebørnene har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om at vurdere, om de indsatser som skolebørnene bliver tilbudt, dækker det behov, som skolebørnene har. 24 (25%) af respondenterne har svaret, at det gør deres indsats ”i høj grad”, mens 52 (54%) har svaret ”i nogen grad”. 21 (22%) respondenter har svaret ”i mindre grad eller ”ved ikke”. Se figur 10.

Figur 10: I hvilken grad vurderer du, at kommunens tilbud til skolebørn med stammen dækker de behov, som børnene har? (Sæt ét kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 97)

Af de 76 respondenter, der har svaret ”i høj grad” eller ”i nogen grad”, har 73 begrundet deres vurdering med, at indsatserne er tilpasset behovet hos det enkelte barn. 41 respondenter har svaret, at indsatserne er effektive til at hjælpe børn, der stammer, og 52 har svaret, at indsatserne er specialiserede.

15 respondenter har svaret ”andet”: Nogle respondenter har svaret, at de får positive tilbagemeldinger fra barnet selv og/eller forældre. En respondent skriver, at de har mulighed for at tilbyde psykologbistand. Flere respondenter uddyber deres ”i nogen grad”-svar, bl.a. med ”vi er ved at specialisere os, men kunne godt gøre det bedre”, ”der oprettes ikke grupper nok og grupperne mødes ikke ofte nok” og ”vi har svært ved at få fat på de ældste børn der stammer. Her har vi ikke et godt nok tilbud. En respondent har uddybet sit svar med følgende:

"Det er en udfordring, at børnene har svært ved at få tid til indsatserne. Det er en udfordring at barnets voksne kan have svært ved at få tid til at mødes om vejledning. Det er godt at vi er to talepædagoger, der har alle skolebørn, der stammer. Så får både forældre og børn tilknytning og er mere tilbøjelige til at bruge gruppetilbuddene. Derudover bliver vi mere specialiserede indenfor feltet".

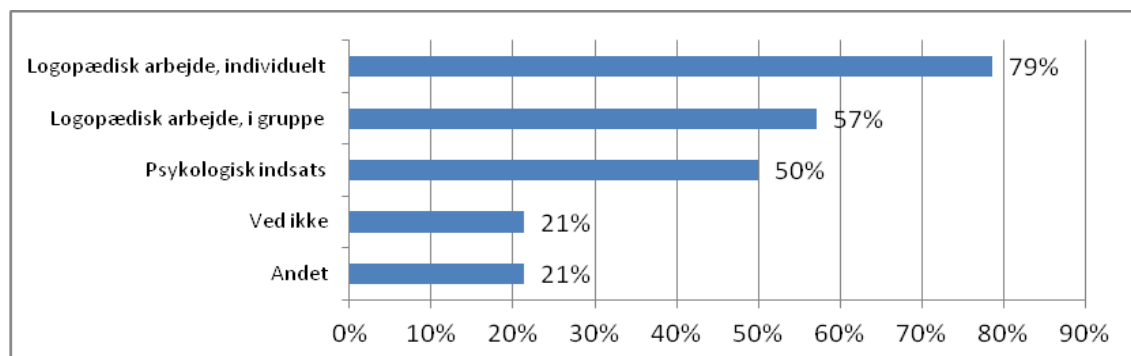
16 respondenter har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad". To begrundes deres vurdering med, at indsatserne ikke er tilpasset det enkelte barn, mens ni mener, at indsatserne ikke er effektive nok. Otte respondenter mener ikke, at indsatserne er specialiserede nok.

Seks respondenter har svaret "andet", bl.a. *"der er i øjeblikket ingen centrale stammekurser til skolebørn", "vi mangler ressourcer til at kunne etablere eget gruppetilbud", "vi kommer ikke i kontakt med alle de børn som stammer", "for begrænset faglig viden om stammen blandt logopæder generelt; berøringsangst; manglende interesse; frygt for at skade mere end det gavner", og "der har været personale reduceringer på 26% for tale-høregruppen og gruppen har p.t. tre langtidssyge".*

Indsatser for voksne

14 respondenter har besvaret spørgsmålet om hvori kommunens tilbud til voksne bestod i logopædisk arbejde individuelt eller i gruppe og/eller psykologisk indsats. Respondenterne kunne sætte flere kryds. Knap 80% yder individuel behandling, knapt 60% tilbyder gruppebehandling, mens der på halvdelen af respondenternes arbejdspladser tilbydes psykologisk indsats, hvis der er behov for det.

Figur 11: Hvori består kommunens tilbud til voksne, der stammer?

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, n = 14)

21% har svaret "andet": En respondent har svaret, at deres gruppetilbud pt. ligger i dvale. En anden respondent har svaret, at de har *"forsøgt at etablere en stammecafé for voksne, men det har været meget svært at få folk til at komme. De fleste giver udtryk for, at de helst vil modtage individuel behandling"*.

I øvrigt svarer to, at der er mulighed for inddragelse af psykolog og/eller fysioterapeut i deres behandlingstilbud.

Evaluering og opfølgning

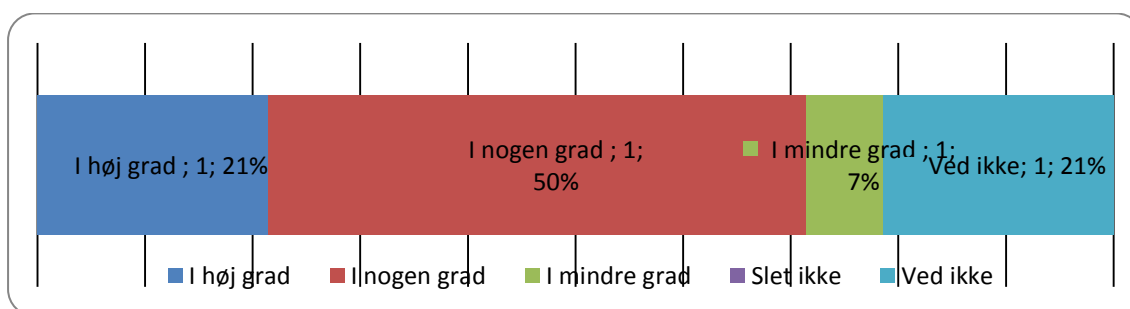
På spørgsmålet om der foretages en systematisk evaluering og opfølgning af indsatsen, har fem respondenter svaret "ja", mens to har svaret "nej" og syv har svaret "ved ikke". Der kan have været tvivl ved besvarelsen af dette spørgsmål, idet spørgsmålet rummer to enkeltelementer: 'systematisk evaluering' og 'systematisk opfølgning'.

Af de fem respondenter, der har svaret "ja", har de tre anvendt et struktureret evalueringsskema (f.eks. WASSP) i evalueringen. Alle har svaret, at behandlingen afsluttes med en samtale med den voksne med henblik på at få hans eller hendes vurdering. Kun én respondent oplyste, at der bliver aftalt en opfølgning efter f.eks. seks måneder, men alle fem oplyste, at det aftales, at den voksne kan henvende sig igen, hvis der opstår behov. To respondenter svarede "andet": den ene oplyste, at de brugte et evalueringsskema fra 'kognitiv adfærdsterapi', den anden, at de eventuelt aftaler opfølgning 3 måneder efter afslutning på et behandlingsforløb.

Dækker indsatserne de behov, de voksne har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om at vurdere, om de indsatser som de voksne bliver tilbudt, dækker det behov, som de voksne har. Tre (21,4%) af respondenterne har svaret, at det gør deres indsats "i høj grad", mens syv (50%) har svaret "i nogen grad". Fire (28,5%) respondenter har svaret "i mindre grad" eller "ved ikke".

Figur 12: I hvilken grad vurderer du, at kommunens tilbud til voksne med stammen dækker de behov, som voksne har? (Sæt ét kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 14)

Af de 10 respondenter, der har svaret "i høj grad" eller "i nogen grad", har otte begrundet deres vurdering med, at indsatserne er tilpasset behovet hos den voksne). Syv har svaret, at indsatserne er effektive til at mindske voksnes problemer ved stammen, og ni svarer, at indsatserne er specialiserede. To respondenter har svaret "andet": den ene (en privatpraktiserende) henviser de voksne tilbage til "et godt tilbud i Aarhus", den anden svarer, at det ville være optimalt, hvis en voksengruppe kunne køre kontinuerligt.

En respondent uddyber svaret med følgende:

"Stammeteamet ønsker at informere mere bredt om mulighederne for stammebehandling hos stammeteamet. Fx mere information til studievejledere, mere kontakt med medierne, nemmere vej til information på kommunens hjemmeside".

Der er kun én respondent, der har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad". Vedkommende har begrundet det med "andet": *"Jeg oplever at voksne mennesker i Nordjylland, der stammer, ikke er tilbøjelige til at række ud efter hjælp. De har affundet sig som man har for vane heroppe".*

Opsamling og kommentarer

Indsatser for børn og voksne

Stort set alle de respondenter, der arbejder med førskolebørn og skolebørn tilbyder vejledning/rådgivning af forældre, daginstitutionspersonale, lærere og pædagogisk personale. Dette er væsentligt, da man ved, at omgivelsernes måde at reagere på er en væsentlig faktor for, hvordan stammen vil udvikle sig. Det er vigtigt med relevant information til barnets omgivelser for at sikre, at barnets omgivelser kan handle hensigtsmæssigt i forhold til barnet.

Trefjerdedele af de respondenter, der arbejder med førskolebørn yder også logopædisk indsats overfor barnet, hvis der er behov for det. Hvorfor den sidste fjerdedel ikke tilbyder direkte logopædisk indsats kan vi på baggrund af undersøgelsen ikke sige noget om.

Næsten alle respondenter, der arbejder med skolebørn, tilbyder direkte logopædisk behandling af barnet, enten i individuel behandling eller i gruppetilbud. Dette er vigtigt, idet man må formode, at stammen på dette tidspunkt (for langt de fleste) ikke bare vil forsvinde, men vil være et livsvilkår, som den enkelte må lære at håndtere på bedst mulige måde.

Det samme gør sig gældende for de respondenter, der arbejder med voksne. Her er der også halvdelen som siger, at de tilbyder psykologisk indsats, hvilket er meget relevant, idet den psykiske overbygning for voksne typisk er det største problem.

Vurdering af indsatser

Knapt 90% af de respondenter, der arbejder med førskolebørn, vurderer, at deres indsats i nogen eller høj grad dækker de behov, som førskolebørnene og deres forældre har. Men godt og vel 10% vurderer, at deres indsats ikke eller kun i mindre grad dækker børnenes behov. For skolebørns vedkommende er det godt og vel 20%, som har svaret, at deres indsats ikke eller kun i mindre grad dækker børnenes behov. For voksne har knapt 30% af respondenterne svaret, at deres indsats ikke eller kun i mindre grad dækker de voksnes behov.

Evaluering og opfølgning

Hovedparten af respondenter, der arbejder med førskolebørn, evaluerer og følger op på den ydede indsats mens omkring 20% ikke gør det. Det samme gør sig

gældende for skolebørns vedkommende. For de voksnes vedkommende er det kun cirka 35% af respondenterne, der foretager en systematisk evaluering og opfølgning.

Det er de færreste i alle tre grupper, der anvender et struktureret evalueringsskema i deres evaluering. De fleste respondenter afslutter behandlingen med en samtale, ofte med oplysning om, at man kan henvende sig igen, hvis der opstår et behov.

Kapitel 7: Metoder

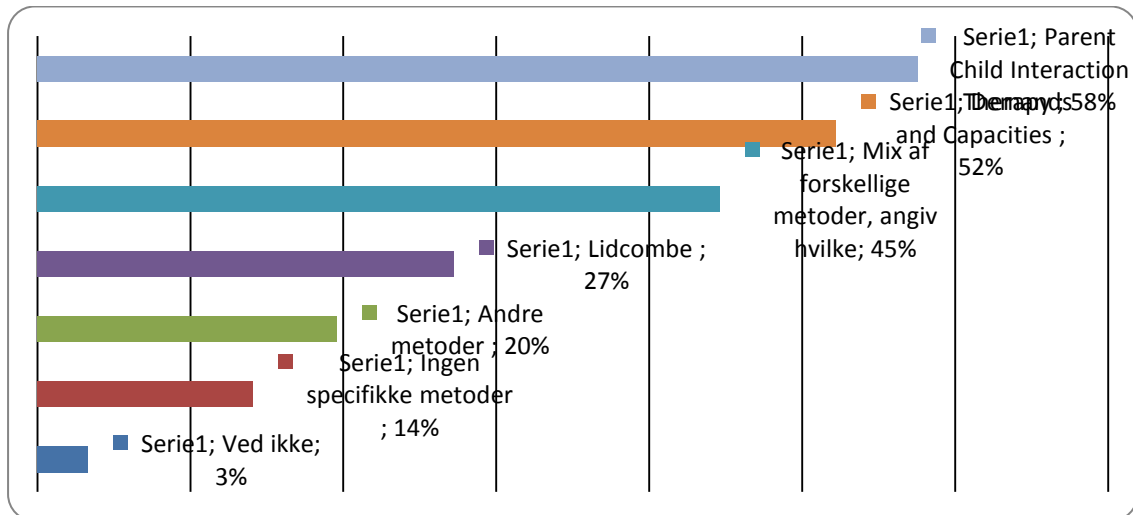
I dette kapitel undersøger vi, hvilke metoder, der konkret anvendes i arbejdet med stammen i relation til de tre forskellige aldersgrupper. Vi spurgte respondenterne, om de anvendte specifikt navngivne metoder, men vi gav også mulighed for, at de kunne svare mindre specifikt, herunder mix af metoder og andre metoder.

Metoder anvendt i arbejdet med førskolebørn

Der er internationalt set udviklet flere forskellige metoder til arbejdet med førskolebørn, der stammer⁴. Nogle metoder har inspireret danske logopæder i deres arbejde med førskolebørn, og metoderne er helt eller delvist blevet en del af de fleste fagprofessionelles værktøjskasse i forbindelse med arbejdet med stammen.

Af de 92 respondenter, der svarede på spørgsmålet om hvilke metoder, de arbejder med, arbejder 53 (58%) med 'Parent Child Interaction Therapy', 48 (52%) respondenter arbejder med 'Demands and Capacities' og 25 (27%) med 'Lidcombe'. En del anvender et mix af metoder eller andre, ikke specifikt nævnte metoder. Se svarfordelingen i figur 13.

Figur 13: Hvilke metoder anvender du i arbejdet med stammen hos førskolebørn? (Du kan sætte flere kryds)

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, n = 92)

Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder

Mix af forskellige metoder

Langt de fleste respondenter, der har svaret, at de anvender et mix af forskellige metoder, oplyser, at de anvender non-avoidance behandling suppleret med en

⁴ Mennesker, der stammer – indsats for målgruppen, Socialstyrelsen, 2014

eller flere af de navngivne metoder ovenfor (Parent Child Interaction Therapy, 'Demands and Capacities' eller Lidcombe). Andre respondenter anvender også non-avoidance behandling i sammenhæng med fluency shaping teknikker, løsningsfokuseret tilgang, narrativ tilgang og/eller metoder angivet ved et navn som f.eks. 'Carl Dell', 'Barry Guitar' og 'Jan Tinge'. Metodemixet findes i forskellige sammensætninger og mængder, og anvendes til at dække forskellige behov hos barnet og barnets familie.

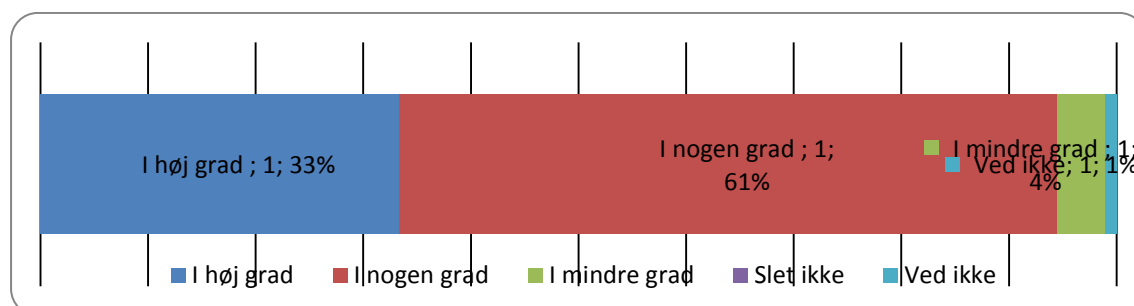
Andre metoder

De respondenter, der har svaret "andre metoder", har bl.a. svaret 'non-avoidance-behandling' (eller afledte navne deraf) og 'Marte Meo'. Andre har svaret, at "visualisering af den enkeltes oplevelse af stammen – handicapgrad" eller "vi anvender vækstmodellen for at vurdere familiens samlede ressourcer og udfordringer".

Dækker metoderne samlet set de behov førskolebørnene har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om at vurdere, om metoderne, de anvender i arbejdet med førskolebørnene, dækker det behov, som førskolebørnene har. 33% af respondenterne har svaret, at det gør de anvendte metoder "i høj grad", mens 61% har svaret "i nogen grad". Seks procent har svaret "i mindre grad" eller "ved ikke".

Figur 14: I hvilken grad vurderer du samlet set, at metoderne til førskolebørn dækker de behov, børnene har? (Sæt ét kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 90)

Af de 85 respondenter, der har svaret "i høj grad" eller "i nogen grad", har 75 begrundet deres vurdering med, at metoderne er tilpasset behovet hos det enkelte barn. 52 respondenter svarede, at metoderne er effektive til at hjælpe børn, der stammer. 44 svarer, at metoderne er specialiserede. Otte respondenter har svaret "andet", blandt andet, at det især er vigtigt at arbejde med forældre og få deres erkendelse/accept af stammen. Barnets talelyst skal bevares. Nogle af respondenterne svarer endvidere, at de i høj grad tilpasser metoderne individuelt til det enkelte barn/familie.

Af de fire respondenter, der har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad", begrundede de to det med, at metoderne ikke er tilpasset det enkelte barn, to svarer også, at metoderne ikke er effektive nok, og tre mener ikke, at metoderne er specialiserede nok. Én har svaret, at de hidtil ikke har haft nok inddragelse af foræl-

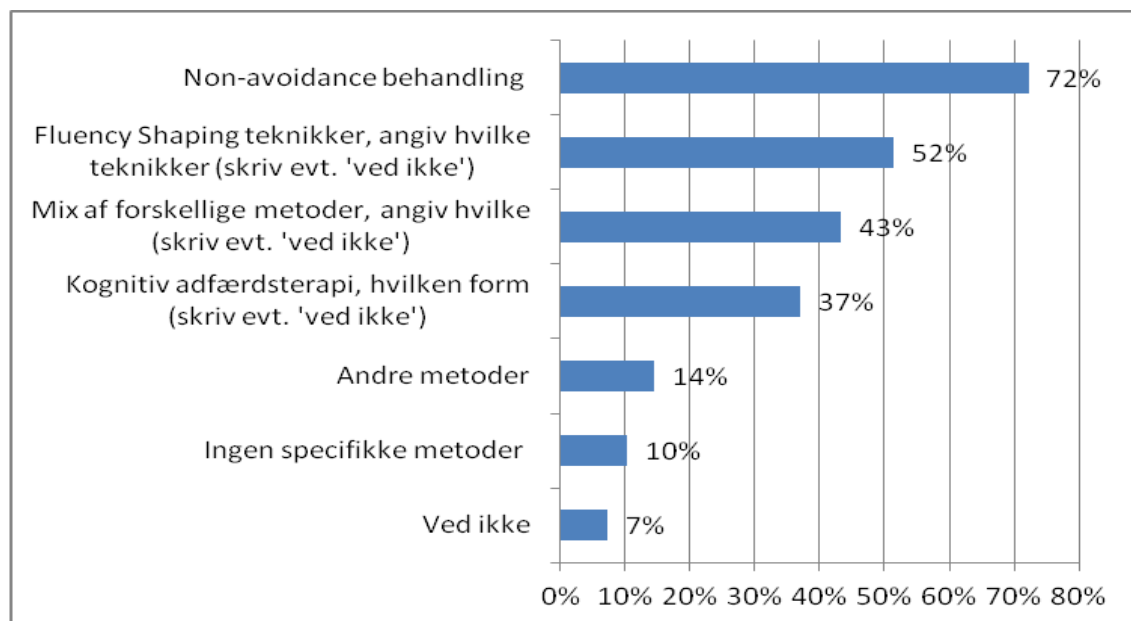
drene og "vi har få børn, der stammer i kommunen, og det kan være svært at finde frem til de rigtige metoder...").

Metoder anvendt i arbejdet med skolebørn

Der er ikke på helt samme måde som med førskolebørn udviklet specifikke metoder til arbejdet med skolebørn, der stammer. Her arbejdes der primært ud fra nogle forskellige behandlingsprincipper, som hver især rummer forskellige metoder eller teknikker/værktøjer, der kan anvendes i behandlingen.

Af de 97 respondenter, der svarede på spørgsmålet om hvilke behandlingsprincipper/værktøjer/teknikker, de arbejder med, svarede de 70 (72%) respondenter, at de arbejder med non-avoidance, 50 (52%) anvender fluency shaping teknikker og 36 (37%) anvender kognitiv adfærdsterapi i en eller anden form. Se svarfordelingen i figur 15.

Figur 15: Hvilke metoder anvender kommunen i arbejdet med stammen hos skolebørn? (Du kan sætte flere kryds)

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, N = 97)

Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder

Respondenterne blev bedt om at skrive lidt uddybende om de forskellige anvendte metoder, f.eks. hvilke værktøjer/teknikker, de anvender.

Kognitiv adfærdsterapi

Respondenterne svarede at de anvendte forskellige elementer af kognitiv adfærdsterapi, blandt andet 'brief skema', 'solution brief therapy' (eller 'løsningsfokuseret tilgang'), 'eksponering', 'den kognitive diamant' og 'eksternalisering'. Flere respondenter nævnte ingen specifikke former for kognitiv terapi eller ud-

dybde ikke besvarelsen. En enkelt respondent svarede uddybende: "Grundelementer og ark som kan rettes ind mod barnet/den unges alder ift. identifikation af situationer og hindringer, tanke/handlingsændring, ændring af undgåelsesstrategier, vægtskålsmodel m.m."

Fluency shaping teknikker

Flere respondenter anvender 'easy onset' (eller 'blød start'), 'light contact', forlængelse af den første lyd, nedsat taletempo (eller langsom tale) etc. Men det fremgår af besvarelsen, at mange ikke har styr på, hvad der er fluency shaping teknikker og teknikker fra f.eks. non-avoidance. Enkelte nævner også anvendelsen af DAF som en fluency shaping-teknik, hvilket den ikke er.

Mix af forskellige metoder

Flere respondenter anvender et mix af to eller flere af de navngivne metoder. Nogle kombinerer en eller flere af de navngivne metoder med 'løsningsfokuseret samtale', 'narrativ tilgang', fokus på kommunikationsstrategier og at arbejde med stammen i et mestringsperspektiv. En respondent svarer: "Den integrerende metode af Barry Guitar og evt. sammen med DAF på en måde, så den unge kan hjælpes med både den flydende tale, men også alle de andre områder stammen involverer fx kognitive, psykologiske, faglige og sociale aspekter".

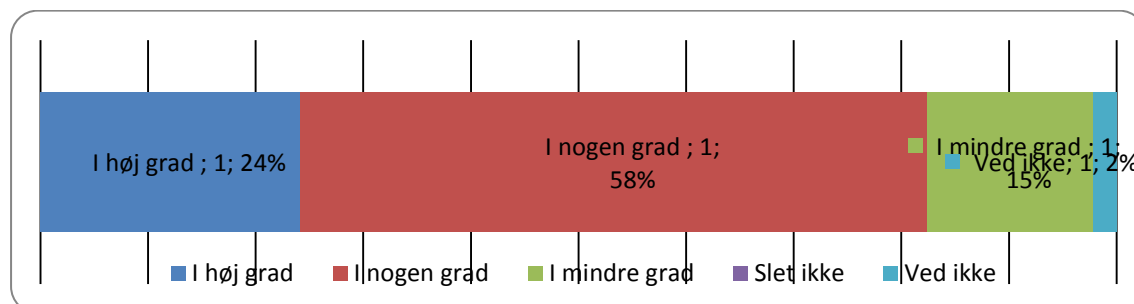
Andre metoder

Nogle respondenter svarer "integrated approach", der er en metode, der er udviklet og beskrevet af Barry Guitar, en amerikansk stammeforsker og -behandler. Enkelte svarer "systemisk samtale", "DAF" og "mindfulness". En svarer, at de bruger videooptagelse, som logopæden og barnet kan arbejde ud fra, og en svarer "vejledning og dialog med omgivelserne".

Dækker metoderne samlet set de behov skolebørnene har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om at vurdere, om metoderne de anvender i arbejdet med skolebørnene, dækker det behov, som skolebørnene har. 24% af respondenterne har svaret, at det gør de anvendte metoder "i høj grad", mens 58% har svaret "i nogen grad". 18% har svaret "i mindre grad" eller "ved ikke". Se figur 16.

Figur 16: I hvilken grad vurderer du samlet set, at metoderne til skolebørn dækker de behov, børnene har? (Sæt ét kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 91)

Af de 75 respondenter, der har svaret "i høj grad" eller "i nogen grad", dækker de behov børnene har, begrundes de 70 deres vurdering med, at metoderne er tilpasset behovet hos det enkelte barn. 41 respondenter svarer, at metoderne er

effektive til at hjælpe børn, der stammer. 39 svarer, at metoderne er specialiserede. 5 respondenter har svaret "andet" (udddybes nedenfor).

Vedr. besvarelsen "andet": Fem respondenter har svaret "andet". En respondent svarer:

"Metoderne er altid individualiserede og tilpasset den enkelte. Skoleeleven tages i vid udstrækning med i overvejelserne. Derfor tages der både udgangspunkt i behov og elevens forudsætninger/formåen". En anden svarer:

"Jeg har skrevet, at de " i nogen grad" er effektive, da jeg IKKE mener de er fyldestgørende. Vi har kun i nogen grad succes med at beholde barnet i stammebehandlingen når det når op på mellemtrin/udskoling i folkeskolen. Måske skyldes det, at vi i endnu højere grad, skal arbejde med den unges angst og undgåelse – og derfor skal være bedre til at ruste barnet, måske med kognitiv terapi...". Og en tredje svarer:

"Men – som nævnt tidligere oplever vi, at vi kunne give vores stammende skolebørn et bedre tilbud, hvis vi også havde ressourcer til etableringen af stammegrupper. Af og til kan vi få plads på nogle af nabokommunens holdtilbud, men det vides aldrig med sikkerhed".

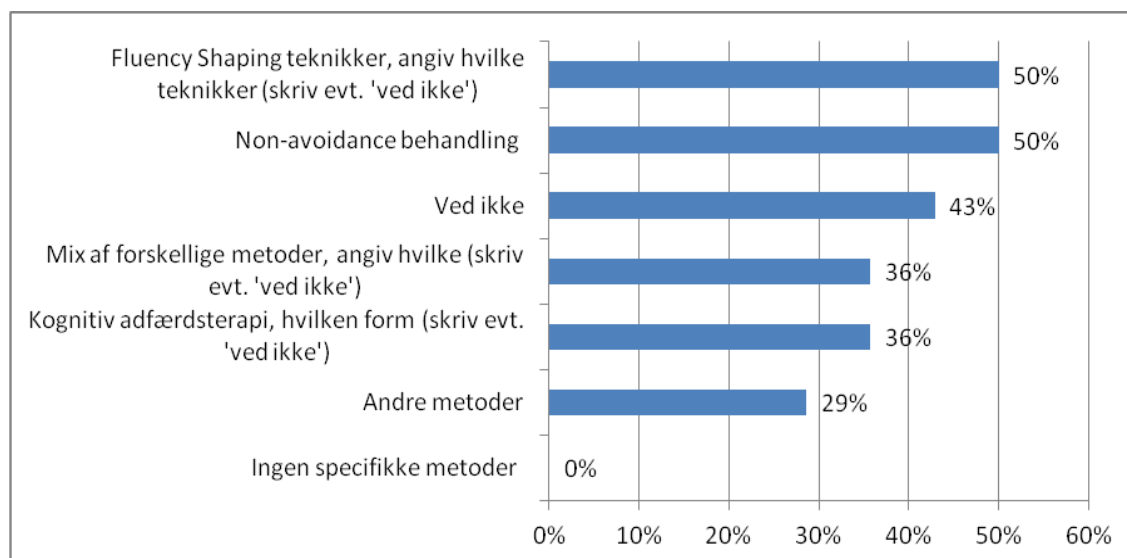
Der er 14 respondenter, der har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad". Én begrundet sin vurdering med, at metoderne ikke er tilpasset det enkelte barn. 8 respondenter svarer, at metoderne ikke er effektive nok, mens seks svarer, at metoderne ikke er specialiserede nok. Fem har svaret "andet", som bl.a. kan være, at de ikke kan fange børnenes interesse eller at den fagprofessionelle føler sig fagligt begrænset.

Metoder anvendt i arbejdet med voksne

Der er internationalt set udviklet forskellige behandlingsprogrammer for voksne, disse har bare ikke i faste manualiserede former vundet indpas i dansk behandlingspraksis. På samme måde som med skolebørn, arbejdes der i Danmark primært ud fra nogle forskellige behandlingsprincipper, som indeholder specifikke metoder eller teknikker/værktøjer fra forskellige behandlingstilgange.

Af de 14 respondenter, der svarede på spørgsmålet om hvilke behandlingsprincipper /værktøjer/teknikker, de arbejder med, svarede de syv, at de arbejder med non-avoidance, syv anvender fluency shaping teknikker og fem anvender kognitiv adfærdsterapi i en eller anden form. Se svarfordelingen i figur 11.

Figur 17: Hvilke metoder anvender kommunen i arbejdet med stammen hos voksne? (Du kan sætte flere kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 14)

Uddybning af besvarelser vedr. forskellige metoder

Respondenterne blev bedt om at skrive lidt uddybende om de forskellige anvendte metoder, f.eks. hvilke værktøjer/teknikker, de anvender.

Kognitiv adfærdsterapi

To respondenter har uddybet deres besvarelse. Den ene siger "eksponering, frivillig stammen, kognitiv omstrukturering" og den anden svarer: "Bred brug, som ved skolebørn, både i gruppe og individuelt. ACT er også på vej ind i stammeteamets arbejde. To i teamet er uddannede i KAT (Kognitiv Adfærds Terapi) og bliver snart færdige i en ACT-overbygning (Acceptance and Commitment Therapy)".

Fluency shaping teknikker

Her svarer respondenterne, at de anvender "easy onset" (eller "blød start"), "light contact", forlængelse af den første lyd, nedsat tale tempo (eller langsom tale) og støttet fonation.

Vedr. besvarelsen "mix af forskellige metoder"

Her svarer respondenterne f.eks. "afspændingsøvelser, udspændingsøvelser og hærkning", "non-avoidance, fluency shaping, kommunikationsstrategier" og "fluency, non-avoidance, kognitiv og McGuire-elementer", og "tilbuddet er altid tilpasset den enkeltes behov og planlægges på baggrund af undersøgelsens resultater".

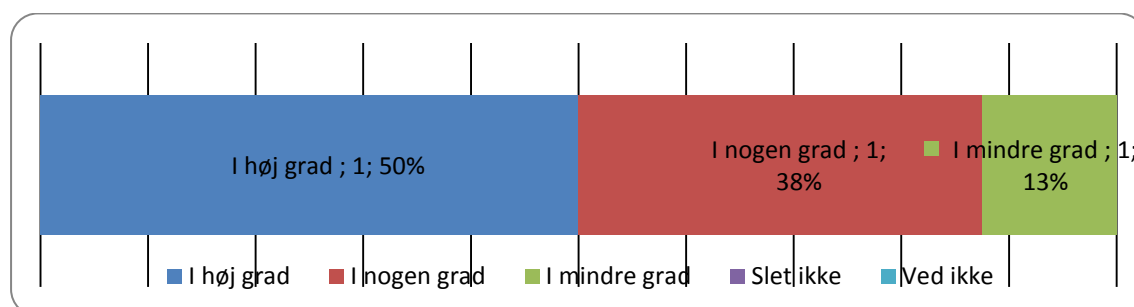
Andre metoder

En respondent svarer: "Vi forsøger både ved børn og voksne at vælge metoder og tilgang, som passer den enkeltes stammen og personlighed. Det sker naturligvis i fortløbende aftale med den enkelte". En anden respondent svarer: "DAF. Jeg fortæller om de forskellige teknikker og stammebehandlingsmuligheder i Danmark. Ofte har den voksne lyst til at prøve lidt forskelligt, for at finde ud af, hvad han/hun gerne vil gå mere i dybden med". Og en tredje svarer: "Samtale som nok til en vis grad har et kognitivt sigte, fx at afilede negative tanker".

Dækker metoderne samlet set de behov, de voksne har?

De fagprofessionelle i netværket er blevet bedt om subjektivt at vurdere, om metoderne de anvender i arbejdet med skolebørnene, dækker det behov, som skolebørnene har. Der er otte respondenter, der har besvaret spørgsmålet. Fire har svaret, at det gør de anvendte metoder "i høj grad", mens tre har svaret "i nogen grad". Én har svaret "i mindre grad".

Figur 18: I hvilken grad vurderer du samlet set, at metoderne til voksne dækker de behov, de voksne har? (Sæt ét kryds)

(Socialstyrelsen 2015, n= 8)

Alle syv respondenter, der har svaret "i høj grad" eller "i nogen grad", har begrundet deres vurdering med, at metoderne er tilpasset behovet hos den enkelte. Seks har svaret, at metoderne er effektive til at mindske eller afhjælpe voksnes problemer – og alle syv svarer, at indsatserne er specialiserede (100%).

Der er én respondent, der har besvaret spørgsmålet med "i mindre grad". Vedkommende begrundet sin vurdering med at metoderne ikke er effektive til at mindske eller afhjælpe voksnes problemer ved stammen, og tilføjer i "andet": "Jeg oplever at det er forskelligt, hvor meget de forskellige voksne får ud af behandlingen. Motivation er vigtigt og lyst til at arbejde med sin stammen. Arbejdet med erkendelse er en stor del af arbejdet. Nogle voksne tror, at jeg kan fjerne deres stammen. En anden del er, at jeg opnår ikke at få oparbejdet en rutine, da vi jo ikke har så mange voksne, som modtager stammebehandling".

Opsamling og kommentarer

Grundlæggende er der to tilgange til logopædisk stammebehandling af børn og voksne. De to tilgange er 'non-avoidance' (eller stuttering modification, som tilgangen også kaldes) og 'fluency-shaping'. Ved 'non-avoidance' er evnen til kommunikation det væsentligste mål, mens målet for 'fluency shaping' er flydende tale (stammefri tale). Herudover er der psykologiske tilgange til stammebehandling, men de er sjældent anvendte i en logopædisk sammenhæng, når bortses fra kognitiv adfærdsterapi – eller elementer heraf – som flere logopæder har taget til

sig som en del af deres værktøjskasse. Målet for kognitiv adfærdsterapi matcher stort set målet for non-avoidance⁵.

De fleste metoder, der udvikles og anvendes i stammebehandling bygger på de to tilgange. Således også de metoder, der specifikt er nævnt i spørgeskemaet, og de metoder, som respondenter har nævnt under "andre metoder".

Det fremgår af undersøgelsen, at et flertal af respondenterne, der arbejder med både førskolebørn, skolebørn og voksne anvender en eller flere af de specifikt nævnte metoder i deres behandling – eller i hvert fald elementer af de specifikke metoder. Der er således et stort metodekendskab blandt de fagprofessionelle.

Det fremgår også af undersøgelsen, at mange anvender et mix af forskellige metoder eller andre metoder, som ikke specifikt er nævnt. Besvarelsene afspejler det faktum, at der er en udbredt metodefrihed i det logopædiske felt, hvilket da også fremgår af nogle af kommentarerne i besvarelsene.

Vurdering af metoder

Samlet set vurderer de fleste respondenter, at de anvendte metoder i nogen eller høj grad dækker de behov, som de børn og voksne, de behandler, har. Dog er der cirka 18% af de respondenter, der arbejder med skolebørn, der har svaret "i mindre grad" eller "ved ikke". Dette afspejler, at der i denne gruppe er en større grad af usikkerhed om, hvordan man skal tackle problemet hos de børn og unge, der på den ene side bare gerne vil holde op med at stamme, men på den anden side ikke rigtigt orker at gå i stammebehandling og øve taleøvelser, fordi det kommer til at gå ud over samværet med kammerater og fritidsinteresser. Den nævnte usikkerhed hos logopæden afspejler, at der ikke på samme måder som med førskolebørn er udviklet metoder, der er målrettet de behov, som børn og unge i skolealderen har.

⁵ For yderligere om tilgange til stammebehandling, se "Mennesker, der stammer – indsats for målgruppen", Socialstyrelsen, 2014

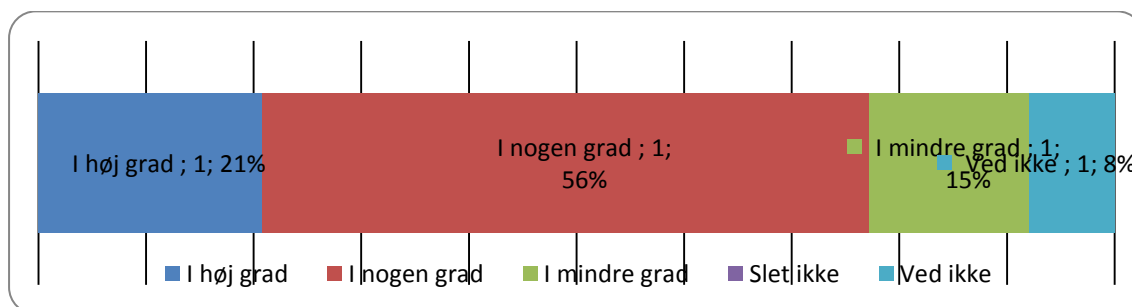
Kapitel 8: Forslag og ønsker

Socialstyrelsen arbejder for at udvikle og formidle viden om effektive indsatser og metoder for blandt andet mennesker, der stammer, hvorfor respondenterne er blevet bedt om at forholde sig til, i hvilken grad de mener, at der er behov for at udvikle nye metoder til børn og voksne, der stammer. Besvarelserne på dette spørgsmål kan hjælpe til at pege på, hvor det vil være givtigt for Socialstyrelsen at arbejde med udvikling og afprøvning af konkrete metoder til børn og voksne, der stammer.

Behov at udvikle nye tilbud og metoder

Godt og vel en femtedel (21%) af respondenterne mener i høj grad, der er behov for at udvikle nye tilbud og metoder, mens 56% af respondenterne i nogen grad ser et behov for dette.

Figur 19: I hvilken grad har kommunen behov for at udvikle nye tilbud og metoder til børn og voksne, der stammer?

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, n= 101)

Når besvarelserne om behovet for udvikling af nye tilbud og metoder er sammenholdt med de målgrupper som de fagprofessionelles tilbud er rettet imod – førskolebørn, skolebørn og voksne – viser respondenternes besvarelser samlet set, at dette behov eksisterer for alle tre målgrupper, dog mener de, der arbejder med voksne, at der kun i nogen grad er behov for at udvikle nye tilbud og metoder.

Tabel 2: "Hvilke af følgende grupper, arbejder I med i kommunen?" sammenholdt med "I hvilken grad har kommunen behov for at udvikle nye tilbud og metoder til børn og voksne, der stammer?"

I hvilken grad har kommunen behov for at udvikle nye tilbud og metoder til børn og voksne, der stammer?		I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Ved ikke	Total
Førskolebørn	Antal	21	50	14	7	92
	Pct.	23%	54%	15%	8%	100%
Skolebørn	Antal	21	53	15	8	97
	Pct.	22%	55%	15%	8%	100%
Voksne	Antal	0	10	1	3	14
	Pct.	0%	71%	7%	21%	100%

(Kilde: Socialstyrelsen 2015, n= 101)

Respondenternes supplerende kommentarer til spørgsmålet peger på forskellige områder, hvor de ser et behov for metodeudvikling i kommunernes tilbud til mennesker, der stammer. De overordnede mønstre i respondenternes besvarelser identificerer tre områder:

- Behov for mere målrettede tilbud og metoder til mennesker, der stammer
- Behov for tilbud til børn og unge
- Behov for tid og ressourcer

Uddybning af besvarelserne

Flere af respondenterne uddyber deres besvarelser med, at der hele tiden er behov for, at de udvikler deres tilbud i takt med den nyeste viden. Og det er både forskningsbaseret og erfaringsbaseret viden. En respondent skriver, at der er *"behov for langt mere systematik og en oprigtig nysgerrighed over for den enkeltes problematik"*. En anden respondent skriver, at der er behov for *"udvikling af forskellige gruppeundervisningstilbud og efteruddannelseskurser til logopæder i PPR"*.

Flere af respondenterne skriver, at der er behov for tilbud til børn og unge. De skriver blandt andet, at der mangler tilbud til teenagere og unge skolelever, herunder gruppetilbud. Vedr. børn skriver en respondent, at der er behov for *"at finde metoder til at finde børn, der har behov for stammebehandling, vi tænker problemet bliver ignoreret i misforstået godhed"*.

Flere af respondenterne uddyber deres besvarelser med manglende ressourcer og tid. Det er kommentarer som *"der er for få ressourcer"* og *"der er brug for mere tid til at varetage det logopædiske arbejde inden for stammen, der er ikke afsat tilstrækkelige ressourcer"*. Der er også en respondent, der skriver:

"Vi har i kommunen behov for ny viden og nye metoder for bedst muligt at kunne understøtte børnene præget af stammen og deres familier. Dette er der ikke ressourcer til på kommunalt plan, der spiller Socialstyrelsen en afgørende rolle ift. udvikling og formidling af ny viden, metoder og videndeling. Stammeområdet har

brug for central bevågenhed, ellers kan vi ikke i kommunerne løfte opgaven godt nok”.

Bemærkninger

Den samlede analyse af respondenternes besvarelser peger på, at der er et behov for løbende at udvikle tilbuddene til både børn, unge og voksne der stammer. Det kan være nye metoder og redskaber, men det kan også være en videreudvikling af de metoder og redskaber de fagprofessionelle allerede har. I flere af de uddybende kommentarer fra respondenterne fremgår det, at de ser udveksling af viden blandt fagfolk som væsentlig, det kan enten være i det landsdækkende netværk eller i lokale/regionale samarbejdsrelationer. Mens nogle af respondenterne fremhæver, at de har gode muligheder for at arbejde med stammen og *”rimelig frie rammer til at finde på nye tilbud og prøve om de virker”*, så oplever andre, at de mangler tid og ressourcer i arbejdet med stammen og til deres efteruddannelse. Derfor nævnes det også eksplicit, at Socialstyrelsen har en afgørende rolle i forhold til udvikling og formidling af ny viden og nye metoder.

Interessen for eventuelt at deltage i et samarbejde med Socialstyrelsen om udvikling og afprøvning af metoder og indsatser for børn og voksne, der stammer, er stor. 92 af de 101 respondenter har svaret, at de kunne være interesseret i at høre mere om et sådant eventuelt samarbejde, men – har flere nævnt – det skal naturligvis i givet fald drøftes med de respektive ledelser.

Kapitel 9: Datagrundlag

Kortlægningen af tilbud til mennesker, der stammer, er baseret på besvarelser fra en spørgeskemaundersøgelse, der er gennemført som et survey blandt 191 medlemmer af Socialstyrelsens faglige netværk for stammen og løbsk tale.

Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført som en totalundersøgelse, hvilket vil sige, at samtlige medlemmer af det faglige netværk der udgør populationen, har haft mulighed for at besvare spørgeskemaet.

Udvikling af spørgeskema

Formålet med spørgeskemaet var at kortlægge tilbud til mennesker, der stammer, samt at undersøge behovet for at udvikle virkningsfulde metoder målrettet børn og voksne, der stammer. Spørgeskemaet blev udviklet af de to forfattere til rapporten (projektgruppen) med inspiration fra tidligere rapporter og fagkonsulenternes dybe områdekendskab.

I udviklingen af spørgeskemaet blev der foretaget en pilottest blandt tre fagprofessionelle fra netværket. De blev bedt om at gennemgå spørgeskemaet og give deres respons tilbage til projektgruppen. Dette skete både skriftligt og telefonisk. Fokus for disse pilottests var, om spørgsmålene var formuleret, så netværksmedlemmer forstod dem og svarede på det, spørgsmålene skulle afdække. På baggrund af pilottestene blev spørgeskemaet rettet til på en række punkter, og flere formuleringer blev ændret.

Fokus i spørgeskemaet er de fagprofessionelles vurdering af tilbud og metoder i deres arbejde med borgere, der stammer. Spørgeskemaet er således udviklet med udgangspunkt i de fagprofessionelles vurdering af

- Information om hjælp til stammen
- Hjælp og rådgivning i forhold til stammen
- Udredning af stammen
- Indsatser, der tilbydes
- Metoder, der anvendes
- Effekt af indsats og tilbud om opfølgning
- Ønsker og behov i forhold til indsatser/metoder

Spørgeskemaet består primært af lukkede spørgsmål, der kun kan besvares ved at sætte et eller flere kryds ud fra faste svarkategorier. Ved en del spørgsmål kunne respondenterne uddybe deres besvarelse ud for kategorien "andet". I andre spørgsmål var der muligt at skrive en uddybende kommentar til et foregående spørgsmål.

Spørgeskemaet rummer således en blanding mellem åbne og lukkede spørgsmål for at opnå så fyldestgørende en belysning af de emner, spørgeskemaet har fokus på, som muligt.

Dataindsamling og svarprocent

Spørgeskemaet var åben for besvarelse i perioden fra den 12. oktober 2015 til den 3. november 2015, hvor alle 195 fagprofessionelle fra det faglige netværk modtog en e-mail med link til online besvarelse spørgeskemaet. Fire mails kom retur med modtager ubekendt, hvilket skyldes, at modtageren er stoppet på hans/hendes arbejdsplads eller på anden vis ikke mere modtager mails på den angivne e-mail adresse. 191 fagprofessionelle (primært logopæder) har dermed haft mulighed for at besvare spørgeskemaet, som danner baggrund for nærværende kortlægning.

101 ud af 191 fagprofessionelle fra det faglige netværk har gennemført undersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 53. Dette er ikke en høj, men en acceptabel svarprocent.

Resultaternes udsigelseskraft

Analysen af respondenternes besvarelser skal ses i lyset af en række forhold, som har betydning for validiteten og reliabiliteten af analysens anvendelighed. De væsentligste forhold beskrives kortfattet i det følgende.

Som følge af, at data er indsamlet blandt fagprofessionelle i Socialstyrelsens stamme- og løbsk talenetværk, er analysen udelukkende baseret på deres vurderinger af de tilbud, som de har kendskab til, typisk deres egen praksis. Det betyder, at fx respondenternes vurdering af kommuners tilbud er forbundet med en vis usikkerhed, og kan derfor ikke generaliseres. Selvom hovedparten af respondenterne er ansat i en kommune, er det i analyse af respondenternes besvarelse usikkert på hvilken baggrund de vurderer de respektive kommuners tilbud til mennesker, der stammer, og ikke kun deres egen praksis.

Analysen af tilbud og metoder til mennesker, der stammer, giver således ikke et fuldt ud dækkende billede af de konkrete tilbud og metoder, som kommuner i Danmark gør brug af. Resultaterne kan i stedet give et praj om tendenserne i kommunernes indsats til borgere, der stammer, ud fra det faglige netværks perspektiv.